

PO POČASTITVI V NEMČIJI JE VALENTIN STANIČ DOBIL ŠE DOKUMENTARNI TV FILM

## MOŽ, KI JE GORAM JEMAL MERO

MARJAN RAZTRESEN

Zlepa ni neki Slovenec v tujini doživel tolikšne počastitve kot jo je letošnjega 3. julija v bavarskih gorah in v Berchtesgadnu **Valentin Stanič**. Nemci (v sodelovanju s Slovenci) so mu na pročelju planinske kočice Watzmannhaus, visoko na pobočju »najvišje popolnoma nemške gore« Watzmann, odkrili dvojezično, slovensko in nemško, spominsko ploščo, za katero je izdelal načrt **arh. Vlasto Kopač**, oblikoval pa jo je kipar **Marjan Keršič-Belač**. Preštevilne planinske obiskovalce te kočice in te gore bo plošča spominjala, da je bil Slovenec Stanič »odkar svet stoji« prvi človek, ki je priplezal na vrh prepadnega Watzmanna, nemške gore z največ legendami in strašljivimi zgodbami. Že pred to slovesnostjo je redaktorica televizijskih oddaj »Gore in ljudje« **Marjeta Keršič Svetel** začela pripravljati dokumentarni TV film o Valentinu Staniču, ki je bil na sporedu 20. septembra ob 21. uri.

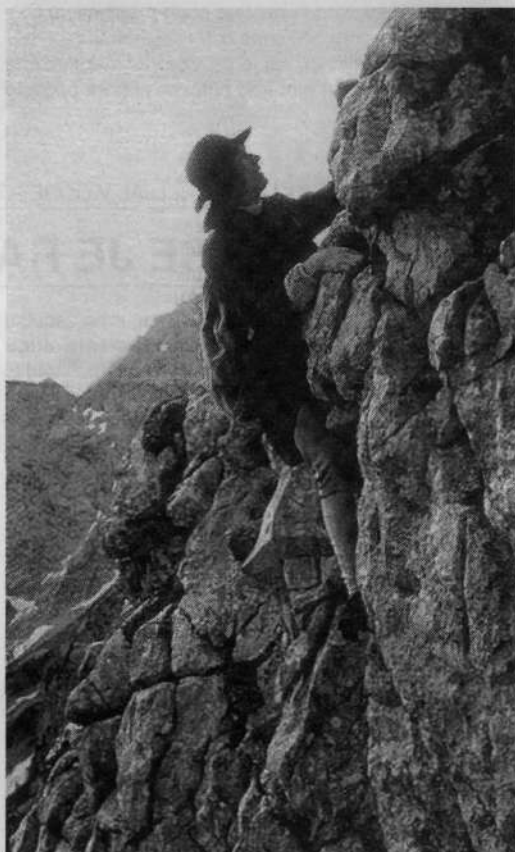
Tudi spominska plošča na planinski koči pod nemškim Watzmannom je precejšen prispevek k turistični in drugačni prepoznavnosti Slovenije: gotovo so v državi, iz katere je ta mož, velike gore, so prepričani občudovalci lepe bronaste plošče, po gorah te svoje domovine je gotovo hodil ta človek, preden se je pred 200 leti drznil povzpeti na 2713 metrov visoko najvišjo nemško goro Watzmann (preden je Nemčija dobila Zugspitze, ki pa je na meji z Avstrijo in zato najbolj navdušeni nemški gorniki višinsko državno prvenstvo še vedno priznavajo Watzmannu).

Ne zgodi se torej prav pogosto, da bi v tujini postavljali spomenike zaslužnim Slovencem, duhovnik in polihistor Valentin Stanič, rojen leta 1774 v Bodrežu pri Kanalu ob Soči, je glede tega izjema. Proti koncu 18. stoletja je bil med redkimi pionirji raziskovanja Alp, ki se je tveganih gorskih vzponov loteval iz znanstvene radovednosti, pa tudi iz čiste želje po pustolovščini. V času, ko so si v visokogorje upali samo prav redki, pa še ti večinoma v spremstvu domačih gorskih vodnikov, je Stanič sam odhajal v najvišje gore in večkrat na take vrhove, na katerih pred njim še ni stala človeška noga. Bil je prvi na najvišji nemški gori, bil bi tudi v prvenstveni »navezi« na Grossglocknerju leta 1800, pa so ga neke meritve zadržale v dolini, tako da je na Veliki Klek prišel dan za prvopristopniki, takrat pa je v skale zapičil svojo dolgo palico in se dvignil nanjo, da je bil še višje od vrha in od tistih, ki so bili pred njim na najvišji točki Avstrije...

Tudi na Triglavu je bil, ko je bilo pred njim na vrhu le nekaj ljudi. Ne da bi posebej hotel, je postal prvi, ki je izmeril višine treh najvišjih gora treh držav, Watzmanna v Nemčiji, Velikega Kleka v Avstriji in Triglava v Sloveniji. Na vse te tri in še na druge gorske vrhove je zato poleg najnujnejše osebne opreme vzel tudi preproste



S preprostim inštrumentom je Valentin Stanič izmeril višine nekatereh najvišjih gor.



Prepadne visočine, ki jih je moral Stanič premagati, da je priplezal na Watzmann, Grossglockner in Triglav.

merilne instrumente, takšne pač, kakršni so bili takrat rabi.

Predvsem nemško govoreči in goriški svet pozna odsej Valentina Staniča kot izvrstnega slovenskega gornika in prvopristopnika na več visokih gorskih vrhov, Slovenci, predvsem z Banjske planote, kjer je služboval kot duhovnik, so ga poznali tudi kot učitelja, zdravnika, umnega kmetovalca, tiskarja in vsestranskega ljudskega prosvetitelja, poleg tega je v odročnih krajih sam cepil ljudi proti kozam, v Gorici je ustanovil zavod za gluhoneme, pa tudi prvo društvo proti mučenju živali v tem delu Evrope.

O tem možu pripoveduje 50-minutni dokumentarni TV film »Valentin Stanič«, za katerega je scenarij napisala Marjeta Keršič Svetel, v naslovni vlogi pa nastopa **Miro Nagode**. Film je deloma dokumentaren, deloma igran, v njem govorijo o Staniču preučevalci njegovega življenja iz Slovenije in Nemčije.

Nemci so 3. julija letos pred 200-letnico prvega (Staničevega) pristopa na Watzmann pri svoji koči pod vrhom gore ob začetku »Watzmannovega leta« pripravili slavje, kakršnega niso Slovenci niti ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav, katerega »akterji« so bili sami Slovenci. Prihodnje leto bodo podobno slavje ob 200-letnici prvega pristopa na Grossglockner pripravili pod to avstrijsko goro in spet ne bodo mogli mimo Slovenca, ki jim je goro prvi izmeril.

O takih (tudi turističnih, saj je pravzaprav vse turizem) promocijah Slovenije nimamo priložnosti prav pogosto pisati.



Valentin Stanič, kot ga je v dokumentarnem TV filmu upodobil Miro Nagode, sicer tudi jamarski reševalec.

KDO JE KLEMENTA JUGA PRVI PELJAL V GORE – TRETJIČ IN ČETRTIČ

## VPRAŠANJE SE JE RAZVILO V POLEMIKO

Najraje bi kar pritrdil **dr. Tonetu Strojnu**, ki na začetku svojega odgovora na moj članek o **Klementu Jugu** izraža upanje, da se vprašanje iz naslova ne bo izrodilo v polemiko (svoj prispevek v PV 7-8 1999 na strani 304 je naslovil s podobnim vprašanjem: »Kdo je koga prvi peljal v gore?«). Ne glede na to najino – upam, da dobronamerno – uverturo pa mi vest ne dá miru. Menim, da sem bralcem, ki so temu vprašanju na straneh Vestnika sledili, že zaradi načina odgovora dr. Strojina dolžan nekaj pojasnil. Brez sprenevedanja je (hočeš nočeš) torej polemika tu.

Pa pojdemo lepo po vrsti!

### NE VEMO, KDO GA JE NAGOVORIL

Dne 20. 3. 1999 sem glavnemu uredniku Planinskega vestnika poslal prispevek z naslovom »Stoletnica rojstva Klementa Juga« in ga prosil za objavo v rubriki »Odmevi«, po lastni presoji pa lahko tudi kje drugje. Prispevek je bil objavljen uokvirjen v letošnji majski številki PV pod naslovom »Kdo je Klementa Juga prvi peljal v gore«. Vprašanje, ki je ob celovitem obravnavanju osebnosti dr. Klementa Juga lahko le eno izmed mnogih, je tako nehote dobilo bolj polemično noto in v

zvezi z Jugom osrednji pomen. Dr. Strojin celo pravi, da je »to vprašanje danes za nekatere problem«. Lahko le sklepam, da med »nekatere« prišteva tudi mene.

Sicer pa se s tem »problemom« ukvarja tudi sam, ko v svojem prispevku v lanskoletnem decembrskem Planinskem vestniku (*Dr. T. S.: Stoletnica rojstva Klementa Juga – Filozofski nazor in etika dr. Klementa Juga v alpinizmu in alpinistiki*, str. 529–531) piše o Jugu: »Ne vemo, kdo ga je nagovoril, da je šel v gore.«

Na to, da ga je za prvo planinsko turo na Triglav pravzaprav nagovoril prijatelj **Zorko Jelinčič**, sem ga opozoril na posvetovanju ob stoletnici Jugovega rojstva v Solkanu, kasneje pa v svojem omenjenem prispevku v PV. Izšel je letos v maju, torej približno sočasno s knjižico *Dr. Klement Jug 1898–1924 – gradivo pogovora ob stoletnici rojstva dr. Klementa Juga* (Solkan, 4. 12. 1998). V njej je v prispevku »Filozofski nazori in etika dr. Klementa Juga v alpinizmu in alpinistiki« v poglavju »Jugova pot v gore« (str. 33) dr. Strojin svojo prvotno tezo popravil in zapisal: »Zorko Jelinčič ga je nagovoril, da je šel v gore. Iz njegovega spisja vemo, da je pokazal žilavo naravo in pristnost tovarštva v go-